

دانشنامه جهان اسلام

س

پهسالار، میرزا حسین خان - سکو توره

(۲۳)

زیر نظر

فلا علی حد و عادل

معاون علی
حسن طارمی راد

تهران ۱۳۹۶

من الاتصال اثر ابن رشد تصحيح و تحشية تفسير
حدائق الحقائق از معين الدين فراهي هروي؛ و تصحيح و توضيح
فرهنگ العرفاء از بدیع الزمان ادیب نظری (متوفی ۱۲۹۷) برای
فهرست کامل آثار به همان، ص ۶۰-۶۸.

منابع: جعفر سجادی، «از احداث تا فرهنگ‌نگاری در اصطلاحات علوم
نقش، عقلی و عرفانی» (گنجینه)، کتاب ماه فلسفه، ش ۷۸ (اسفند ۱۳۹۲)
همو، زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی دکتر سیدجعفر
سجادی، تهران ۱۳۸۵ ش.

/ ملیحه احسانی نیک /

سجاره ملايو، از مهم‌ترین آثار ادبی - تاریخی به
زبان مالایی، درباره سلاطین مالاکا* (امروزه ایالتی در
ساحل غربی شبه‌جزیره مالایی) در قرن نهم و دهم / پانزدهم
و شانزدهم. مضمون اصلی سجاره ملايو بیان عظمت مالاکا
و حاکمان آن است (> تاریخچه مالایی <، مقدمه براون^۲،
ص ۸؛ اسماعیل حامد^۳، ص ۲۰۶). این اثر که در اصل با
حروف جاوی نوشته شده است، سلاله السلاطین نام داشته
که امروزه به سجاره ملايو به معنای تاریخچه مالایی معروف
است (عبدالرحمان حاجی اسماعیل^۴، ص ۱۳؛ سجاره ملايو،
یادداشت توضیحی کنگ^۵، ص [۱]؛ > جنوب شرقی آسیا <^۶،
ذیل ماده).

زمان دقیق نگارش سجاره ملايو روشن نیست. متن اصلی و
اولیه آن در قرن دهم / شانزدهم که آثار دیگری مانند حکایت
اسکندر، حکایت امیر حمزه و حکایت محمد حنفیه به مالایی
برگردانده شد، نوشته شده است. مؤلف این اثر یکی از درباریان
محمود، آخرین سلطان مالاکا، بود که در هنگام تصرف بندر
مالاکا به دست پرتغالیها زنده بوده و تا ۱۵۳۵/۹۴۱ وقایع را
نگاشته است. او ظاهراً سجاره ملايو را بر اساس حکایت
اسکندر (داستانی عربی - فارسی درباره اسکندر) فراهم
آورده است (وینستد^۷، ۲۰۱۰ الف، ص ۴۷-۴۸، ۵۵؛ اسماعیل
حامد، همانجا؛ زکریا علی^۸، ص ۳۸۲).

سجاره ملايو در ابتدا، فقط فهرست نام شاهان بود و
بعدها، داستانهایی درباره هریک از آنها به آن افزوده
شد (رولوینگ^۹، ص ۳۰۶). بازنگاری این اثر در ۱۰۲۰/
۱۶۱۲ به دستور سلطان عبداللّه معایت‌شاه^{۱۱} (راجا بونگسو)^{۱۲}
به منظور معرفی تبار شاهان مالایی و آداب و رسوم دربارشان،

برای نوادگان او صورت پذیرفت. گویا این بازنگاری را
بندهارا تون محمد^{۱۳} (معروف به تون سری لانانگ^{۱۴}) انجام
داده است. به درستی معلوم نیست که این بازنگاری در جوهور^{۱۵}
به اتمام رسیده یا در پاسای^{۱۶} / پاسی، که معایت‌شاه و
سری لانانگ از ۱۰۲۱ تا ۱۰۲۴/۱۶۱۳-۱۶۱۵ در آنجا، زندانی
حکومت آچه بودند (عبدالرحمان حاجی اسماعیل، ص ۱۲؛
سجاره ملايو، همان یادداشت، ص [۱-۲]؛ > جنوب شرقی
آسیا <، همانجا).

سجاره ملايو مشتمل بر ۳۱ فصل است. در شش فصل اول،
با روایتی افسانه‌ای، نسب و تبار پادشاهان این سلطنت به شهر
«پالمبانگ»^{۱۷}، هند، ایران و اسکندر^{۱۸} پیوند داده شده و فصول
بعدی درباره ظهور و سقوط پادشاهی مالاکاست (سجاره ملايو،
همان یادداشت، ص [۲]؛ وینستد، ۲۰۱۰، ص ۳۶؛ زکریا
علی، ص ۳۸۲-۳۸۳). سجاره ملايو در سنت ادبی اسلامی
به نگارش درآمده است. از این رو، مؤلف برای آنکه از نظر
دینی به اعتبار کار خود بیفزاید، دیباچه کتاب را با
«بسم الله الرحمن الرحيم» و حمد خدا و درود بر رسول خدا
صلی الله علیه وآله وسلم و اصحاب ایشان به عربی، آغاز
کرده و در پایان بیشتر فصلها، از عبارت «الله أعلم بالصواب و
إليه المرجع والمآب» استفاده کرده است. در آغاز هر فصل
نیز لفظ «القصة» آمده است. این اثر به درک بهتر چگونگی
گسترش اسلام در مالاکا و اسلام آوردن درباریان کمک می‌کند.
همچنین، اطلاعات منحصر به فردی درباره چگونگی تصرف
مالاکا به دست پرتغالیها، مقاومت سربازان مالاکا در برابر
آنها و تأثیر حکایت محمد حنفیه و حکایت حمزه (←
حمزه‌نامه*) در تقویت روحیه این سربازان، در این کتاب
وجود دارد.

سجاره ملايو به سبب اشتغال بر اطلاعات مهم درباره اوضاع
اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مالاکا و شهرهای بندری مجاور آن
در قرون نهم و دهم / پانزدهم و شانزدهم و همچنین، جوهور در
قرن دهم / شانزدهم اهمیت دارد (> جنوب شرقی آسیا <،
همانجا؛ زکریا علی، ص ۳۸۲).

۳۲ نسخه خطی از سجاره ملايو در کتابخانه‌های مختلف
جهان، از اندونزی تا انگلستان و هلند، وجود دارد (← سجاره
ملايو، پیشگفتار کنگ، ص x؛ رولوینگ^۹؛ > جنوب شرقی
آسیا <، همانجاها). در بین این نسخه‌ها، نسخه شماره ۱۸

1. <i>Sejarah Melayu</i>	2. <i>Malay annals</i>	3. Charles Cuthbert Brown	4. Ismā'il Hāmid
5. Abdul Rahman Haji Ismail	6. Kheng	7. <i>Southeast Asia</i>	8. Winstedt
10. Roolvink	11. Sultan Abdullah Ma'ayat Shah	12. Raja Bongsu	9. Zakaria Ali
14. Tun Seri Lanang	15. Johor	16. Pasai/ Pasei/ Pase	13. Bendahara Tun Muhammad
			17. Palembang

Haji Ismail); Richard O. Winstedt, "The date, author and identity of the original draft of the *Malay annals*", in *Sejarah Melayu*, ibid, 2010a; idem, "An outline of the *Malay annals* contained in Raffles MS. no.18", in ibid, 2010b; Zakaria Ali, "Notes on the *Sejarah Melayu* and royal Malay art", *Muqamas*, vol.10 (1993).

/ محمودرضا اسفندیار /

سجاولندی، سراج الدین ابوطاهر، محمد بن محمد بن عبدالرشید، فقیه حنفی قرن ششم و عالم به فرائض (ارث) و ریاضیات. سال و محل تولد او نامعلوم است، ولی از قرائن و شواهد برمی آید که در قرن ششم می زیسته است. نام پدر او در پاره ای منابع، محمود ذکر شده است (برای نمونه ← حاجی خلیفه، ج ۲، ستون ۱۲۴۷). وی منسوب به سجاولندی در منطقه بامیان (در افغانستان کنونی) یا در نزدیکی خواف (در خراسان ایران) است (← مقدسی، ص ۲۹۶). جغتیری (ص ۴۲۸) سجاولندی را شهری از شهرهای خوارزم ذکر کرده است. در فرهنگ رشیدی (ذیل «سگاوند») سگاوند (معرب آن سجاولندی)، کوهی در سیستان دانسته شده است (نیز ← شاد، ذیل «سجاولندی»). در منابع از زندگی او، از جمله خاندان، تحصیلات، استادان و شاگردان او ذکری به میان نیامده است، و فقط ابن ابی الوفا قزشی (ج ۳، ص ۲۷۲) محمد بن علی نؤندی را از شاگردان و راویان حدیث از سجاولندی شمرده است. ویژگی مهم سجاولندی تبحر در علم فرائض و تألیف اثری مهم و تأثیرگذار در این باره است (← همان، ج ۳، ص ۳۳۱؛ قس ابن قطلوینا، ص ۱۹۶ که در آن نام او به اشتباه سجاولندی ضبط شده است).

سال وفات سجاولندی نیز در منابع متقدم ذکر نشده است، اما پاره ای منابع متأخر آن را حدود ۶۰۰ دانسته اند (← بغدادی، هدیه، ج ۲، ستون ۱۰۶؛ زریکلی، ج ۷، ص ۲۷؛ د. اسلام، چاپ دوم، ذیل ماده؛ قس بغدادی، همانجا که سال ۷۰۰ را هم نقل کرده است).

مهم ترین اثر سجاولندی که بسیار شهرت یافته، رساله فقهی المختصر درباره ارث است که خود او آن را شرح کرده است. المختصر بعدها، به استاد لقب او، به سراجیه یا الفرائض السراجیه و السراجی شهرت یافت (← ابن ابی الوفا قزشی؛ ابن قطلوینا؛ حاجی خلیفه، همانجاها). این اثر به تفصیل به احکام ارث و چگونگی تقسیم سهام آن بر مبنای فقه

رفلز^۱ که در ۱۶۱۲/۱۰۲۱ تدوین شده است، ظاهراً قدیم تر و مهم تر است (سجاوله ملایو، همانجا؛ رولونیک، ص ۳۱۰-۳۱۱؛ < جنوب شرقی آسیا >، همانجا). این متن، اولین بار، با ویرایش عبداللّه بن عبدالقدیر منشی در حدود ۱۸۳۱/۱۲۴۶ در سنگاپور چاپ شد. سپس، در ۱۸۸۴/۱۳۰۱ در لیدن^۲ بار دیگر چاپ شد. وینستد آن را با حروف لاتین آوانگاری کرد و توضیحاتی بر آن نوشت، که در ۱۳۱۷/۱۹۳۸ در < مجله شاخه مالایی انجمن سلطنتی آسیایی >^۳ منتشر شد. چاپ دیگری از آن را، تیپو^۴ و سیتومورانگ^۵ با حروف لاتین در ۱۳۳۱/۱۹۵۲ در آمستردام و جاکارتا منتشر کردند (سجاوله ملایو، همانجا؛ رولونیک، ص ۳۰۲). عبدالرحمان حاجی اسماعیل آوانگاری جدیدی از آن به دست داده، که < مجله شاخه مالایی انجمن سلطنتی آسیایی > در ۱۳۷۷/۱۹۹۸ آن را منتشر کرده است (سجاوله ملایو، همان یادداشت، ص [۲]). ترجمه انگلیسی این کتاب را جان لیدن^۶ (لندن ۱۸۲۱/۱۲۳۶) منتشر کرد. چارلز کاتبرت براون نیز ترجمه دیگری کرده، که در جلد ۲۵ < مجله شاخه مالایی انجمن سلطنتی آسیایی > (لندن ۱۳۳۲/۱۹۵۳) چاپ شده است.

منابع:

Abdul Rahman Haji Ismail, "Sulalat us-salatin Naskhah Raja Bungsu-beberapa persoalan", in *Sejarah Melayu*= *The Malay annals*, compiled by Cheah Boon Kheng, transcribed by Abdul Rahman Haji Ismail, [Kuala Lumpur]: The Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 2010; Ismā'īl Hāmid, "Kitab Jawi: intellectualizing literary tradition", in *Islamic civilization in the Malay world*, ed. Mohammad Taib Osman, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1997; *Malay annals*, translated by C. C. Brown, [Kuala Lumpur]: The Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 2010; R. Roolvink, "The variant versions of the *Malay annals*", *Bijdragen tot de Taal- , Land-en Volkenkunde*, vol.3 (1967); *Sejarah Melayu*=*The Malay annals*, compiled by Cheah Boon Kheng, transcribed by Abdul Rahman Haji Ismail, [Kuala Lumpur]: The Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society, 2010; *Southeast Asia: a historical encyclopedia, from Angkor Wat to East Timor*, ed. Ooi Keat Gin, Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2004, s.v. "Sejarah Melayu (Malay annals)", (by Abdul Rahman

1. Raffles

2. Leiden

3. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*

4. Teeuw

5. Situmorang

6. John Leyden